

Britten saneerden hun „CHECKLIST“

Door Ko Zweeres

Zelfs Nederlandse dag- en weekbladen hebben er melding van gemaakt dat de Britse ornithologen zich genoodzaakt hebben gezien hun „checklist“ (d.i. de officiële lijst van in Groot Brittannië aangetroffen vogelsoorten en ondersoorten) drastisch te saneren. Maar omdat de meeste woordenboeken (met als gunstige uitzondering dat van wijlen Prof. Dr. A. E. H. Swaen, die zelf een verdienstelijk ornitholoog was) nu eenmaal zelfs voor algemene vogelsoorten vaak de dwaaste vertalingen geven, zijn die persberichten wat onbegrijpelijk geworden.

Waar het op neerkomt is, dat de *grijze ruiter*, de *dunbekwulp*, de *sneeuwvink*, de *zwarte leeuwerik*, de *Rüppels grasmus* en de *maskerklauwier* van de lijst zijn geschrapt, tegelijk met een heel rijtje ondersoorten. Wie de genoemde zes gaat opzoeken in het „Handbook of British Birds“ zal ontdekken dat van elk exemplaren zijn verzameld, wat we toch altijd als het beste bewijs voor het voorkomen van een vogelsoort hebben beschouwd.

Als het alleen maar om waarnemingen gaat, zijn er immers allerlei mogelijkheden voor vergissingen. Zelfs ervaren waarnemers kunnen misleid worden door een wonderlijke lichtval, die kleuren suggereert, die in werkelijkheid niet aanwezig zijn. Bij minder ervaren waarnemers kan voorts de *w e n s* een zeldzaamheid te zien, al is het onbewust, de juistheid van de waarneming beïnvloeden. Voorts is het (wij vertrouwen slechts zuiver theoretisch) denkbaar dat twee of meer betrouwbare ornithologen een waarneming uit hun duim zuigen en deze, goed gedocumenteerd, publiceren. Dan is er niemand, die achteraf kan bewijzen, dat de gesignaleerde soort zich op bedoelde plaats nimmer heeft opgehouden.

Wanneer de vogel daarentegen wordt verzameld, is het cadavertje of althans het huidje beschikbaar voor nader onderzoek door deskundigen. Daar kan niet mee worden geknoeid, zou men menen. Doch dit nu, is gebleken niet waar te zijn.

Als we nogeens de namen van de zes hieronder genoemde soorten in het „Handbook“ opzoeken en we gaan na, wanneer de exemplaren daarvan zijn verzameld, blijkt dit telkens tussen 1905 en 1919 te zijn. Op zichzelf niet zo onmogelijk, want in de in 1962 gepubliceerde Nederlandse „Avifauna“ komen zes namen méér voor, dan op de in 1958 gepubliceerde „Naamlijst“. Opmerkelijk is echter, dat exemplaren van die Britse zes alle binnen één betrekkelijk klein gebied, n.l. de omgeving van Hastings, in Zuidoost-Engeland zijn aangetroffen. Wie de moeite zou nemen, het „Handbook“ verder uit te pluizen, zal bovendien ontdekken dat in genoemde periode in dat zelfde gebied een onbegrijpelijk groot aantal zeldzame tot uiterst zeldzame vogels is verzameld. Van de meeste daarvan zijn nog steeds „bewijsexemplaren“ aanwezig.

Het heeft destijds reeds de aandacht getrokken, dat in dit betrekkelijk kleine gebied telkens maar weer zeldzame vogels werden aangetroffen

en wie de vogellitteratuur uit die periode er op nazoekt, zal hierover een aantal spottende of schampere opmerkingen aantreffen.

In vergelijking met de maatstaven die daarvoor thans in Engeland (en ook bij ons) worden aangelegd, werden die elkaar steeds sneller opvolgende vondsten betrekkelijk pover gedocumenteerd. Maar in vele gevallen waren de vogels verzameld, de cadavertjes waren aan als betrouwbaar bekend staande ornithologen getoond en volgens de toen geldende normen moest het toch wel kloppen. Merkwaardig is echter dat nadat H. F. Witherby, op dat tijdstip redacteur van „British Birds” op een grondiger documentatie had aangedrongen en o.a. als eis had gesteld, dat de vers geschoten exemplaren aan een met name genoemde ornitholoog zouden worden getoond voor controle, het aantal berichten over in dit gebied verzamelde uiterst zeldzame vogels plotseling vrijwel uitbleef.

In het augustusnummer van hetzelfde tijdschrift nu wijden twee der tegenwoordige redacteurs, E. M. Nicholson en I. J. Ferguson-Lees een zeer uitvoerig artikel aan deze vondsten, die zij met de verzamelnaam „Hastings rarities” aanduiden. Hun conclusie komt, kort samengevat, hierop neer, dat het waarschijnlijk moet worden geacht dat het grootste deel der in genoemde periode in de omgeving van Hastings „verzamelde” vogels exemplaren zijn, die buiten Engeland waren geschoten doch, hetzij in koelruimten hetzij in ijs, als cadavertjes werden ingevoerd, waarna lieden, die hier uit financiële of andere overwegingen belang bij hadden, het voorstelden alsof ze in de omgeving van Hasting waren geschoten of gevangen.

Dat deze financiële belangen niet gering waren moge blijken uit in het artikel genoemde bedragen, die verzamelaars in die tijd plachten te betalen voor „authentieke” Britse exemplaren van zeldzame soorten. De door Nicholson en Ferguson-Lees genoemde feiten en argumenten zijn overtuigend genoeg, maar hun artikel wordt nog voorafgegaan door een artikel van J. A. Nelder, die ook statistisch aantoonde dat het al heel onwaarschijnlijk moet worden geacht, dat in genoemde periode in het gebied van Hastings zoveel rariteiten zijn aangetroffen. Het aantal daarvan is n.l. niet alleen onwaarschijnlijk veel hoger, dan in onmiddellijk aangrenzende gebieden, het is eveneens zeer aanzienlijk hoger, dan in de daarop volgende jaren. Uiterst verdacht is voorts ook, dat onder de zeldzaamheden opvallend veel „paartjes” zijn. Des te verdachter als we weten, dat verzamelaars voor een paartje méér dan het dubbele betaalden, dan voor een enkel exemplaar.

Statistisch kan voorts worden aangetoond, dat ná genoemde periode het aantal in het gebied van Hastings aangetroffen zeldzame vogels beslist niet hoger is (eerder zelfs wat lager), dan in andere delen van Groot-Brittannië.

Het moet dan ook wel als zeker worden aangenomen, dat in de periode tussen 1892 en 1930 een of meer personen, wellicht gedeeltelijk uit winstbejag, ten dele mogelijk ook uit misplaatste eerzucht, van elders aangevoerde vogels als in hun onmiddellijke omgeving verzamelde exemplaren hebben gesignaleerd (en zelfs verhandeld). Dat die handel oplichting was is een feit, dat thans niet meer zo belangrijk is. Veel erger is, dat de Britse ornithologen jarenlang hebben gemeend, dat

deze vogels inderdaad naar hun land waren afgedwaald en dat het voorkomen ervan als bewezen moest worden geacht.

Het is prettig, dat de redactie van „British Birds” zoveel tijd (en plaatsruimte, n.l. 104 blz.) aan dit onderwerp heeft besteed. Het gevolg ervan is, dat zes soorten van de Britse vogellijst worden geschrapt (plus een aantal ondersoorten) en dat voorlopig alle andere uit het gebied van Hastings in genoemde periode gemelde zeldzaamheden maar buiten beschouwing zullen worden gelaten. Daar zullen er ongetwijfeld onder zijn, die echt op eigen vleugels erheen waren gevlogen en dus wel zouden moeten worden gehandhaafd. Als dit alsnog kan worden bewezen, zullen zij zeker worden gerehabiliteerd. (In een korte aanvulling geschiedt dit zelfs reeds met één exemplaar.)

De grote aandacht, die de redactie van „British Birds” hieraan besteedt (P. A. D. Hollom heeft in zijn inleiding tot zijn „Popular Handbook of Rarer British Birds” reeds op het thans gepubliceerde gezinspeeld) bewijst wel, dat dergelijke falsificaties in het wereldje der vogelkundigen uiterst zeldzaam zijn. Gelukkig is men gewoonlijk sportief genoeg, om zich niet met dergelijke knoeierijen in te laten. Onze kennis is bovendien inmiddels zo toegenomen, dat de „Hastings rarities” thans beslist niet meer door de mazen van het net zouden zijn geglijpt.

Van de zes volledig van de Britse lijst geschrapte soorten komen er twee ook op de Nederlandse lijst voor: *dunbekwulp* en *zwarte leeuwerik*. De eerste met vijf vondsten (na 1900 en vier daarvoor) plus een onbevestigde waarneming, die overigens werd verricht door een uitstekende, algemeen betrouwbaar geachte vogelaar, die echter zonder gezelschap was en één der grondregels voor het accepteren voor een zeldzame waarneming is nu eenmaal, dat zij door tenminste twee betrouwbare waarnemers moet zijn verricht. De *zwarte leeuwerik* is slechts eenmaal in Nederland verzameld: in 1914 bij Groningen. Toevallig in de periode van de „Hastings rarities” dus. Maar het wordt al heel onwaarschijnlijk dat ook dit een mystificatie betreft als we weten, dat men de vogel pas in 1929 als *zwarte leeuwerik* heeft herkend, nadat hij voordien als „albinistische merel” was geëtiketteerd geweest.

We kunnen deze bijzonderheden aantreffen in de reeds terloops genoemde „Avifauna van Nederland”, die de „Commissie voor de Nederlandse avifauna” uit de Nederlandse Ornithologische Unie in januari j.l. in „Ardea” heeft gepubliceerd. Zij kan worden beschouwd als een uitbreiding van de in 1958 gepubliceerde „Naamlijst” van dezelfde commissie, die alleen de wetenschappelijke en Nederlandse vogelnamen vermeldde (in de door de commissie als meest juist geachte volgorde) van tot het tijdstip van publicatie in Nederland met zekerheid aange troffen vogelsoorten. Die lijst vermeldde toen 351 soorten. De nieuwe heeft er zes meer: *Amerikaanse kuifeend*, *havikarend*, *poelruiter*, *Ross' meeuw*, *Provençaalse grasmus* en *bergfluit*. Soorten waarvan de aanwezigheid inmiddels (op het tijdstip van het afsluiten van de „Avifauna”) eveneens is vastgesteld. Trouwe lezers van „Limosa” weten, dat er inmiddels alweer enige „nieuwe” soorten zijn signaleerd, die t.z.t. wel aan de lijst zullen worden toegevoegd.

Afgezien van deze aanvullingen wijkt de „Avifauna” echter in nog een

heel belangrijk opzicht af van de „Naamlijst”. Van elke soort wordt n.l. een oordeel omtrent het voorkomen gegeven. Zo zijn er 98 „dwaalgasten”, d.w.z. soorten waarvan het voorkomen na 1900 niet meer dan 12 keer is vastgesteld. Hiertoe behoren o.a. *grote zilverreiger*, *dunbekwulp* en *bijeneter*. Verder zijn er 27 soorten (hier aangeduid als „onregelmatige gasten”) die weliswaar sinds 1900 wel meer dan 12 keer zijn waargenomen, doch die hier beslist niet ieder jaar verschijnen; o.a. *grote trap*, *kleinste jager* en *notenkraker*. De termen „doortrekker” (24 soorten) en „wintergast” (44 soorten) zijn vertrouwd genoeg. Onder „jaarvogel” verstaan de samenstellers een regelmatige (d.i. ieder jaar als zodanig voorkomende) broedvogel, welke als soort gedurende het hele jaar in Nederland voorkomt. Tot deze categorie behoren 91 soorten, b.v. *blauwe reiger*, *torenvalk*, *vink*. Een „zomer vogel” is een regelmatige broedvogel, welke in de winter niet of slechts incidenteel in Nederland voorkomt: 65 soorten, w.o. *ooievaar*, *strandplevier*, *nachtegaal*. Een „jaargast” is een regelmatige, gedurende het gehele jaar hier voorkomende vogel, die niet of slechts incidenteel in Nederland broedt. Hiertoe behoren slechts 8 soorten, w.o. *zwarte zee-eend*, *bonte strandloper*, *grote mantelmeeuw*.

Voor elke soort trachten de samenstellers een aanduiding te geven omtrent de talrijkheid van het voorkomen, bij de zeldzame vaak zeer gepreciseerd en met vermelding van de bronnen, terwijl van de trekkers ook de tijden van aankomst en vertrek worden vermeld.

Het is erg plezierig, dat de „Avifauna” ook afzonderlijk (uitgave E. J. Brill, Leiden) en zelfs met wit papier doorschoten, verkrijgbaar is. Elke serieuze vogelaar behoort deze lijst te bezitten en er naar te streven, de „Commissie” van betrouwbare gegevens te voorzien, die het mogelijk maken de vermelde gegevens zo mogelijk nog te verbeteren of aan te vullen, te preciseren of nader te detailleren.

In afwijking van de „Naamlijst”, die de naam *visdiefje* gaf, noemt de „Avifauna” deze soort nu (zonder commentaar) *visdief*. Wat ik jammer vind, want het nare woord *dief* werd door het verkleinwoord wat verzacht. Maar ik geef toe, dat het moeilijk zal zijn, voortaan ook over kiekendiefjes te spreken en als we de naam *zwartkop* gebruiken, is de naam *visdiefje* natuurlijk wat misplaatst. Maar toch: wat wenst de commissie nu, dat we voortaan zullen schrijven: *visdief* of *visdiefje*?

- *Het adres van de schrijver luidt: Ko Zweeres, Kastanjelaan 61, Zwanenburg (N.H.)*